

Araştırma Makalesi

Türkiye’de Öğrenim Gören Uluslararası İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde İslam Algısı*

Mine Korkut¹
 Selçuk Üniversitesi

Öz

Nitel araştırma yöntemlerinden olan “olgu bilim” deseni kapsamında yürütülen bu çalışma, ortaöğretimde yeni bir cazibe merkezi olarak ortaya çıkan Uluslararası İmam Hatip Liselerine öğrenim görmeye gelen uluslararası öğrencilerin niçin İmam Hatip Lisesini seçtiklerini ve İmam Hatip Lisesini seçmelerinde İslam algısının yerini ve önemini incelemeyi amaçlamıştır. Uluslararası İmam Hatip Liselerinde öğrenim gören öğrencilerin Türkiye’ye çok erken yaşlarda gelmeleri sebebiyle Türkiye’ye dair olumlu ya da olumsuz kesin yargılarının bulunmamasının yanında okuldaki öğrencilerin tamamının Müslüman olması araştırmada kolaylık sağlamıştır. Öğrencilerin kendilerinin ve ailelerinin tamamına yakını İslam dinine mensuptur. Öğrencilerin büyük bir bölümü İslam dinine doğuştan mensup iken okulda İslam dinini sonradan kabul eden öğrenciler de bulunmaktadır. Gelmeden önce İslam dini ile ilgili bilgileri çok iyi olan öğrenci sayısı azdır. Öğrenciler özellikle bu alandaki eksikliği kapatmak için Uluslararası İmam Hatip Liselerini tercih etmiştir. Araştırma 2015-2016 yılı Bahar döneminde Konya Mevlana Uluslararası Anadolu İmam Hatip Lisesinde gerçekleştirilmiştir. Okulda 286 öğrenci bulunmaktadır. Araştırmaya 50 ülkeden 65 öğrenci katılmıştır. Grup üyeleri okulda bulunan 50 ülkenin en az bir temsilcisini kapsayacak şekilde yaş ortalaması 17 olan 9., 10. ve 11. sınıf öğrencilerinden seçilerek maksimum çeşitlilik örnekleme yapılmıştır. Araştırmada 25 öğrenci ile mülakat, diğer öğrenciler ile de odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Çalışmada yer alan öğrenciler erkeklerden oluşmaktadır. Görüşmede kullanılan yarı yapılandırılmış mülakat formu 7 sorudan oluşmaktadır. Her soru bir temaya karşı gelmektedir. Bu temalara göre konu başlıkları seçilmiştir.

Anahtar Kelimeler

İmam Hatip • İslam algısı • İslam • İmam Hatip modeli • Yabancı uyruklu öğrenci

* Bu makale 2016 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilen “Yabancı Uyruklu Öğrencilerde Türk, Türkiye ve İslam Algısı: Uluslararası İmam Hatip Liseleri Örneği” adlı çalışmadan uyarlanmıştır.

1 Mine Korkut, Selçuk Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi. Eposta: mine_korkut@outlook.com

Atf: Korkut, M. (2017). Türkiye’de öğrenim gören Uluslararası İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde İslam algısı. *Talim: Journal of Education in Muslim Societies and Communities*, 1, 119–142. <http://dx.doi.org/10.12738/talim.2017.1.0004>

Türk Eğitim sistemi içerisinde yarım asırlık bir geçmişe sahip olan İmam Hatip Liseleri (İHL), yeni bir eğitim alanıyla gündeme gelmiştir: Uluslararası İmam Hatip Liseleri. 2006 yılından itibaren Türk eğitim sistemi içerisinde yerini almaya başlayan (Sarı, 2015, s. 128) uluslararası bu model siyaset için hep bir sorun olmuş, devlet ile toplum arasında bir gerilime işaret etmiştir. Ama artık İHL'ler Türk Milli Eğitim ve İmam Hatip kamuoyu açısından yeni bir hizmet alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Sarı, 2015, s. 129). Dünyanın birçok bölgesinden, yaklaşık 80 ülkeden 1500'ün üzerinde öğrencinin eğitim gördüğü uluslararası arenaya açık bu modelin 10 yıllık bir tarihi olmasına rağmen Uluslararası İHL'ler aslında bin yıllık kültür ve tarihin yansımasıdır. Çünkü "İmam Hatip Okulları İslam eğitim geleneğinin devlet himayesindeki Nizamiye Medreseleriyle başlayan Selçuklu-Osmanlı-Türkiye tecrübesi çizgisinde geline noktaı temsil eden Türkiye'nin kendine özgü geliştirdiği İslam eğitim modelidir" (Aşlamacı, 2014a, s. 266).

11 Eylül olayları sonunda ABD'de başlatılan İlmli İslam Hareketi ile bu harekete en uygun model olarak gösterilen-¹ Türkiye'nin İslam Dünyası içerisinde hızla gelişme gösteren grafiği, yönetim şekli, İslam anlayışı ve doğu-batı arasındaki dengeyi aksettiren konumu sebebiyle pek çok ülkenin dikkatlerini (Koyuncu & Birekul, 2014, s. 173–174) üzerine çektiği görülmüştür. 11 Eylül saldırılarından sonra İslam dinine yönelik olumsuz algılardan rahatsız olan çok sayıda Müslüman ülkenin "Din eğitimi nasıl olmalıdır, din eğitiminde yeni politikalar neler olmalı?" gibi farklı sorularla İslami eğitim için yeni bir model arayışına başlaması, Türkiye'de bulunan İmam Hatipler üzerine çalışmayı gündeme getirmiştir. Bu gelişmelerden sonra Batı medyasında İmam Hatip Liselerinin 11 Eylül olaylarında adı geçen ülkelerin din eğitimi olan medreseler için model olacağına dair çok sayıda haberler yer almıştır² (Aşlamacı, 2014b, s. 267). Bu haberlerde İmam Hatip Liselerinin fundamentalizme karşı koymada anahtar rol oynayabileceği belirtilmiştir. İHL'nin müfredat ve öğretim metotları bakımından medreselerden farklı olduğu (Aşlamacı, 2014a, s. 19) yazılmış ve Türkiye'nin İslam eğitim modeli olan İmam Hatip Liselerini ülkelere taşımak isteyen çok sayıda ülkeden resmi talepler gelmeye başlamıştır (Aşlamacı, 2014b, s. 267). Gelen talepler doğrultusunda, modern bilimi ve dinî eğitimi aynı çatı altında toplayan Türkiye'deki İmam Hatip Liseleri uygulamasının, İslam dünyası için model olabileceği görülmüştür. Türkiye Diyanet Vakfının (TDV) Milli Eğitim Bakanlığına (MEB) bağlı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü (DÖGM) ile yaptığı protokol çerçevesinde dünya ölçeğindeki Müslüman ülkelerin çocuklarının ülkemizde ve kendi ülkelerinde eğitilmelerinin sağlanmasının yanında bu ülkelerle eğitim ve kültür işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla 17.08.2006 tarihinde, ülkemizde Uluslararası İmam Hatip Liseleri açılmıştır (Koyuncu & Birekul, 2014, s. 173–174).

1 -Türkiye'de İlmli İslam ve model ülke tartışmaları için bakınız. <http://arsiv.sabah.com.tr/2005/04/21/gnd101.html>.

2 Bu haberlerden en yaygın olanı Simon Akam tarafından yapılmıştır. Uluslararası Reuters haber ajansından olan Akam 2010 yılında Beyoğlu Kâzım Karabekir Anadolu İmam Hatip Lisesine giderek İmam Hatiplerin dünyaya nasıl bir model olabileceğini yazmış ve Afganistan ile Pakistanlı yetkililerin bu okulları ülkelere model olarak gördüğü söylemiştir. Akam bu okullara ilginin artmasını Türkiye'nin son yıllarda İslam dünyasında daha etkili olma politikasına bağlamaktadır (Akam, 2010).

İmam Hatiplerin çok sayıda ülke tarafından model olarak talep edilmesinde bu projeye ihtiyacı olan ülkelerin tarihi, siyasi, dinî ihtiyaçların yanında, İmam Hatip tecrübesinin hem İslam eğitime hem İslam toplumlarının kültür yapısına hem de günümüz şartlarına en uygun model olması önemli bir nedendir. Bu modelin diğer modellerden en önemli farkı, bu okulların devletin gözetiminde olan resmi bir okul olması; bunun dışında ise dindar ve kırsal kesimlerden gelen halk destekleri ile okulların sahiplenilmesi, STK ve cemaatler tarafından desteklenmesi, kız öğrenciler için alternatif okullar olması, pansiyon imkânlarının bulunmasıdır (Çakır, Bozan & Talu, 2004).

Medeniyet sınırları, siyasal sınırlarını aşmış durumda olan Türkiye’nin sunduğu bu modelin iyi anlaşılması ve gelen taleplerin doğru karşılanabilmesi için uluslararası statü kazandırılmış bu tecrübe, bilimsel yaklaşımlarla ele alınmalıdır. Literatürde uluslararası öğrencilerin eğitim için Türkiye’yi seçmelerinin nedenlerine dair çok sayıda çalışma bulunmaktadır.³ Bu çalışmalara göre uluslararası öğrencilerin eğitim için ülkemize gelmesinde Türkiye’nin son yıllarda yurt içindeki ve yurt dışındaki açılımları, bu açılımlar sayesinde gelişen sanayi ve ticaret alanları, insani yardım kuruluşları ve uluslararası diğer çalışmaları ile diğer alanlarındaki gelişmelerin etkisi vardır. Ama uluslararası ortaöğretim öğrencilerinin İslam eğitimi almak için neden Türkiye’yi ve özellikle İHL’yi tercih ettiklerine dair daha kapsamlı araştırmalara ihtiyaç vardır. Çünkü eğitimde uluslararasılaşmanın yaygınlaşmasıyla birlikte ülkemizde ortaöğretim düzeyinde faaliyet gösteren uluslararası eğitim kurumlarının sayıları kısa bir süre içinde (Göver & Yavuzer, 2015, s. 345) artmış ve uluslararası öğrenciler hem meslek hem teknik hem de diğer liselerde de eğitim görmeye başlamıştır. Öğrencilerin başka ülkelerde eğitim almaları için alternatifleri bulunmasına rağmen niçin İHL’yi tercih ettiklerine dair araştırmalar yok denecek kadar azdır. Türkiye’nin son yıllardaki açılımları ve çalışmaları bu tercihlerde önemli olsa da öğrencilerin İHL’leri eğitim kurumları olarak tercih etmelerinin altında yatan nedenlerin öğrencilerin İslam algılarında toplandığı görülmektedir. Bu tespit ve ihtiyaçtan hareketle Uluslararası İHL’lerde okuyan öğrencilerin İslam algılarına yönelik bu algı çalışması yapılmıştır.

Uluslararası İmam Hatip Liselerinin Tarihi Sürecine Kısa Bir Bakış

Uluslararası İHL projesi ile Türkiye, bugün dünyada özellikle batı ülkelerinde sürekli pompalanan İslamofobia ve benzeri tepkilere karşı İslam dininin hoşgörü, iyilik ve barış üzerine olduğunu göstermek ve bu meyanda insanlar yetiştirmek için eğitim kurumlarını dışa açmış (Gülali, 2013, s. 5) gönül coğrafyası olarak tanımladığı ülkelere öğrencilerin kaliteli din eğitimi almalarının yanında tebliğci duruşu olan

³ Bu araştırmalardan en ünlü olanı Özoğlu ve arkadaşlarının SETA eşliğinde gerçekleştirmiş olduğu “Küresel Eğilimler Işığında Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler” Raporu ile 2015 yılında Kalkınma Araştırmaları Merkezinin Araştırma Projesi Raporu olan “Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler İçin Çekim Merkezi Hâline Getirilmesi” çalışmasıdır.

nesillerin yetişmesi için öğrencileri ülkemize davet etmiştir. Bu anlamda Uluslararası İmam Hatip programı bütün dünyada renkleri, ırkları, kültürleri, coğrafyaları farklı ama imanları ile inanç değerleri aynı olan bir genç neslin Türkiye’de yetişmesi için bir araya geldiği bir umut projesidir.⁴

Uluslararası İHL’lerin uluslararası kimliğinin yanındaki diğer önemli vasfı bu liselerin bir Anadolu İHL statüsünde olmasıdır. İlk defa 1985 yılında Beykoz Anadolu İmam Hatip Lisesi adıyla açılan ve daha sonra Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi adıyla ilk örneklerini teşkil eden Anadolu İHL’lerin açılmasındaki en önemli sebep Almanya’daki işçi çocuklarının Türkiye’de eğitilip tekrar geldikleri yere din görevlisi olarak gönderilmesinin planlanmasıdır (Kurt, 2010, s. 77). Uluslararası İmam Hatip Liselerinin kuruluş yıllarında da Avrupa’daki Türklerden gelen isteklerin ilk kıvılcımı başlattığı görülmüştür. TDV’nin getirdiği yabancı uyruklu öğrencilerin bir protokol dâhilinde sistemli ve düzenli olarak getirilmeleri ilk kez 2007 yılında Kayseri Mustafa Germirli AİHL ile başlatılmıştır (Göver, 2013, s. 36).

Uluslararası İHL’nin eğitim dili Türkçedir. Anadolu Lisesi statüsünde olması sebebiyle Almanca ve İngilizceyi yabancı dil olarak gören öğrenciler, İHL’de bulunmaları sebebiyle Arapça eğitimi almakta ve diğer liselerden farklı olarak 40 saat ders görmektedirler. Ayrıca hafızlık çalışmaları ve pansiyonlu okullar olması nedeniyle 24 saat açık okullar olma özelliği vardır. Bugün Konya, İstanbul, Kayseri, Sivas ve Bursa’da bulunan 7 tane Uluslararası İmam Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin yol ve iâşe masrafları, Türkiye Diyanet Vakfı tarafından karşılanmaktadır. Başarılı öğrencilerin belirlenen sınırın üzerinde bir not ortalamasına ulaşmaları durumunda İlahiyat Fakültelerine doğrudan geçebilme imkânları vardır. İsteyenler kalıp doktora başlayabilecekken, isteyen ülkesine dönüp yaşamına din adamı olarak da devam edebilmektedir (Ünal & Ekin, 2012, s. 20).

Araştırmanın Bulguları ve Modeli

Weber’e ve Dilthey’e ait “derin yorumsama” veya “hermeneutik” geleneğinin sürdürücüsü Alain Touraine’nin geliştirdiği “müdahaleci” ya da “aktif katılımcı” sosyolojik yöntemlerinden yola çıkarak (Göle, 2010, s. 119) uluslararası İHL öğrencilerinin İslam algılarını çözümlemeyi amaçlamayan bu çalışma, nitel araştırma desenlerinden birisi olan “olgu bilim” ile yürütülmüştür. Olgu bilim çalışmalarında veriler, olguyla ilgili deneyim sahibi bireylerden toplandığından veri toplamada genellikle katılımcılarla derinlemesine ve çoklu mülakatlar kullanılır (Creswell, 2013, s. 81). Bu nedenle bu çalışmada da mülakat ve odak görüşmeleri kullanılmıştır. On kişiden oluşan 4 grupta odak grup görüşmeleri yapılırken 25 öğrenci ile birebir görüşme yapılmıştır.

⁴ Uluslararası İmam Hatip’e yönelik bu tanımlı Diyanet İşleri Mehmet Görmez, Türkiye Diyanet Vakfı ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğiyle düzenlenen, “Uluslararası İmam Hatip Liseleri Mezuniyet Töreni”nde kullanılmıştır. <http://www.diyanketvakfi.org.tr/tr-TR/site/haberler/uluslararası-imam-hatip-liseleri-mezuniyet-toreni-1209> adresinden elde edilmiştir.

Araştırma Evreni ve Çalışma Grubu

Bu çalışma 2014–2015 öğretim yılı bahar döneminde, Konya Mevlana Uluslararası Anadolu İmam Hatip Lisesinde gerçekleştirilmiştir. Konya’nın Selçuklu ilçesinde bulunan kul, 271’i yabancı uyruklu, 15’i Türk 286 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin yüzde 42’sini Afrika, yüzde 30’u Asya, geri kalanını ise diğer kıtalardan gelmektedir. Araştırmaya adı geçen lisenin 65 öğrencisi katılmıştır.

Araştırma grubu maksimum çeşitlilik örnekleme yapılarak, okulda bulunan 50 ülkenin en az bir temsilcisini kapsayacak şekilde 9., 10. ve 11. sınıf öğrencilerden seçilmiştir. Çalışmada yer alan öğrencilerin hepsi erkektir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 17’dir. Çalışma öncesinde Mevlana Uluslararası Anadolu İmam Hatip Lisesi okul yönetiminden izin alınmıştır. Çalışmaya katılması planlanan katılımcılar için de gönüllülük esasına önem verilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmanın verileri, açık-uçlu sorulardan oluşan bir görüşme formu vasıtasıyla elde edilmiştir. Ayrıca formda katılımcıların demografik özellikleriyle ilgili bilgileri toplamaya yönelik bazı kapalı-uçlu sorulara da yer verilmiştir. Görüşmenin akışına bağlı olarak alt sorularla kişinin yanıtlarını açarak ayrıntılandırmasını sağlamak içinde yarı yapılandırılmış görüşme rehberi kullanılarak derinlemesine görüşme tekniği uygulanmıştır. Görüşme sorularının hazırlanmasında; soruların kolaylıkla anlaşılması, yanıtlayıcıyı ve yönlendirici olmaması gibi ilkelere dikkat edilmiştir. Türkçe hazırlanan bu formun soruları şu şekildedir: “İslam Dünyası açısından Türkiye’nin önemi nedir?, Türkiye nasıl bir yerdir? Burada kendinizi nasıl hissediyorsunuz?, İHL eğitimi neden alıyorsunuz? Amacınız nedir? İHL eğitimi nasıl buluyorsunuz?, İslam nasıl bir dindir? Sence İslami inancın en önemli özelliği nedir?, İslami inançların hayatınıza yansması nasıldır?, Ülkenizdeki / Bölgenizdeki İslam anlayışı ile Türkiye’deki İslam anlayışı arasındaki fark var mı?, İslam ümmetinin birleşmesinde İslam’ın rolü nedir?, İslami yaşantının (zekât, namaz, oruç, hac, sadaka vs.) sosyal hayata etkileri nelerdir?”

Türkçesi iyi olmayan öğrencilerin odak grup görüşmelerinde olmasına önem verilmiştir. Böylece aynı ülkeden gelen öğrenciler, Türkçesi iyi olmayan öğrencilere tercümanlık yapmıştır. Görüşme soruları literatür taramasından sonra uzman görüşü alınarak düzenlenmiştir. Ayrıca aynı uzman görüşünden verileri analiz etme kısmında da yararlanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme rehberinin anlaşılabilirliğini, görüşme sırasında ses kayıt cihazı kullanımına ilişkin gelişebilecek olumsuzlukların değerlendirilmesi amacıyla 10 öğrenci ile ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonucunda görüşme rehberi yeniden yapılandırılmıştır. Ortalama görüşme süresi 60–70 dakika olarak belirlenmiştir.

Uluslararası öğrencilerinin İslam algılarının analiz edilmesi ve yorumlanması sürecinde, kategori geliştirme, geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması aşamalarına dikkat edilmiştir. Alan notları ve görüşmelerden oluşan nitel veri analizleri MS Office programına aktarılarak birkaç kez okunarak içerik analizi uygulanmıştır. Görüşme çözümlerindeki verilerde bireylerin söylediklerinden doğrudan alıntılar yapılarak betimsel analiz uygulanmıştır. Betimsel ve içerik analizlerinin ardından özetlenen ve yorumlanan verilerden kodlar bir araya getirilerek, araştırma bulgularının ana hatlarını oluşturacak temalar ortaya çıkartılmıştır.

Öğrencilerin sorulara verdiği cevaplar benzerlikleri bakımından gruplandırılarak yorumlanmış, verilen bir iki cevap da aynen sunulma yoluna gidilerek çalışmanın güvenilirliği ve geçerliliği artırılmıştır. Araştırmanın iç güvenilirliğini artırmak için alıntıların çoğunun doğrudan verilmesinin yanı sıra, araştırmanın dış geçerliğini artırmak için araştırma süreci ve bu süreçte yapılan işlemler ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir. Ayrıca, başka araştırmacıların talep etmesi ya da gelecekte başka bir araştırmada karşılaştırmalar yapmak amacı ile araştırmanın ham verileri saklanarak da dış güvenilirlik artırılmaya çalışılmıştır.

Teyit stratejisi araştırmanın geçerliğini sağlamak amacıyla bu araştırmada kullanılan diğer bir stratejidir. Buna göre, toplanan veriler özetlenmiş ve katılımcılardan bunları teyit etmeleri istenmiştir. Bu sebeple Haziran 2015'te çözümlemesi yapılan ses kayıtları, Eylül 2015'te yeniden incelenmiştir. Ayrıca araştırmada uzman incelemesi, katılımcı teyidi ve öğrencilerle yapılan görüşmelerin süreleri uzun tutularak (120 dakika) da uzun süreli etkileşim stratejisi ile iç geçerlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Müslüman Âlim

Öğrencilere eğitim için neden İHL'yi tercih ettikleri sorulduğunda verdikleri cevaplar, iyi birer “din âlimi” ve “dinini iyi bilen farklı alandaki bir uzman” olmak şeklinde iki kategoriye kapsamaktadır. Bu durum Uluslararası İHL'nin vizyonu ve misyonu ile örtüşmektedir (TDV Kılavuz, 2017, s. 4–5). Öğrencilerin, İslam dinini iyi bilen birer doktor, mühendis ve benzeri alanlarda mesleklere sahip olmalarının yanı sıra İmam Gazali ya da Aliya İzzetbegoviç gibi önemli İslam düşünürlerinden olma hayalleri vardır. Örneğin, Rusya'dan gelen 17 yaşındaki bir öğrenci Rusya'da hızla yayılan İslamiyet için bir tebliğci rolünde olmak istemesi nedeniyle iyi bir İslami eğitime ihtiyacı olduğu için İHL'yi tercih ettiğini söylemiştir:

Ben İslam dinini ailemden öğrendim. Öyle İslam ülkeleri, Müslüman davası filan bilmezdim. Ama çevremde tavırları ile iyi tanınan bir çocuktum. Hıristiyan arkadaşlarımla aileleri beni çok severdi. Onların çocuklarıyla arkadaşlık yapmam hoşlarına gidiyordu. Şimdiye kadar üç arkadaşım Müslüman oldu. Ama bazı soruları cevaplamakta zorlanıyordum. Şimdi ne yapmam gerektiğini biliyorum.

Hem dinini iyi bilen hem modern hem de dünya ve ahiret adına iyi eğitilmiş entelektüel bireyler olarak yetişmek, öğrencilerin Uluslararası İHL’yi tercihindeki genel nedenlerdendir. 17 yaşındaki Kazak bir öğrencinin İmam Hatip Lisesini tercih sebebi Orta Asya ve Kafkasya’dan gelen öğrencilerin çoğu ile aynı amaçtan kaynaklanarak bölgesel bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır:

Rusya’nın uyguladığı baskılar yüzünden İslam dinini öğrenemedik. Ailem, İslam’ı o kadar bilmez. Bizde bilmiyoruz. Öğrenmek istiyoruz ama o kadar iyi öğretecek kimse yok. Köydeki hocalar İslam dinini çok yanlış biliyor. Türkiye’den çok hocalar geldi ama hepsi bir tarikatçı ya da cemaatçi idi. Hiç biri çok iyi din öğretmedi bize. Hepsi kendi kitaplarını okuttu. Kendi hocalarını sevmemizi istedi.

Uzun yıllar süren Komünist rejim döneminde yetişen dinî eğitimden uzak insanların İslam bölgelerinde lider olması, din eğitimin okul dışı mekânlarda gizli saklı olarak devam etmesine neden olmuştur. Bu ihtiyaçla bilinçsiz ve İslam bilgisi çok az olan insanlar bu eksikliği gidermeye çalışınca çok büyük yozlaşmalar ve hurafeler meydana gelmiştir. Bu yozlaşmanın farkında olan halk, çocuklarının İslam’ı çok iyi öğrenmelerini istemektedir. Uluslararası İmam Hatip Lisesi bu ülkeler için bir panzehir gibidir. Örneğin, Türkmenistan’dan gelen 17 yaşındaki bir öğrenci okulda bulunma sebebini şöyle açıklamaktadır:

Babam benim din eğitimi almamı istiyordu. ‘Bu ülkenin İslam âlimlerine ihtiyacı var. Türkiye’ye git ve İslam’ı öğren’ dedi. Bu yüzden İHL’de okuyorum. Yazları köydeki çocuklara Kuran öğretiyorum. Hatta köydeki İmamla kavga ediyorum ‘Sürekli yanlış öğretiyorsun’ diyor.

Siyasi baskılar yüzünden din eğitimi alamayan öğrenciler yalnızca Orta Asya ve Kafkasya’dan oluşmamaktadır. Taylandlı bir öğrenci benzeri sorunların hem kendi hem çevre ülkelerinde de bulunduğunu söylemektedir:

Biz Tayland’da medresede okuyorduk. Taylandlı askerler bize baskı yaptığı için biz dinimizi öğrenmekte zorlanıyoruz. Hem İslam eğitimi alabileceğim hem de fen bilimleri okuyacağıma inanmıyordum. Okuldaki öğretmenlerimiz en başarılı öğrencileri seçip, buraya yolladılar. Artık hem mühendis olup, hem de İlahiyat da yüksek lisans yapabilirim.

Uluslararası İHL’lerde okuyan öğrencilerin aileleri de özellikle çocuklarının İHL eğitimi almalarını istediği görülmektedir. İHL’lerin devletin gözetiminde kurumlar olması ailelerin bu okullara olan güvenini artırmaktadır. Devlet destekli okullar olması öğrencilerin farklı cemaat ve dinî gruplarla tanışmalarının önünü kesmektedir. Örneğin, 17 yaşındaki Sudanlı bir öğrenci kendisinden ziyade Ankara’da diplomat olarak görev yapan babasının ısrarlarıyla Uluslararası İHL’de eğitim gördüğünü söylemektedir. Türkiye’de yabancı öğrenciler için çok sayıda okul olmasına rağmen öğrencinin ailesi farklı bir şehirdeki Uluslararası İHL’yi çocuklarının eğitimi için tercih etmiştir:

Benim babam Ankara'da diplomat. Ben ABD'de okumak istiyordum ama o burada okumamı istiyor. Çünkü dünyanın en iyi din eğitimi veren okulunun burası olduğu düşünüyor.

Diğer İslam devletlerinde devam eden medrese geleneğinde eğitim almak isteyen öğrencilerin bu alandaki eksikliğinin giderilmesi açısından da Uluslararası İHL'nin tercih edildiği görülmektedir. Pakistanlı öğrenciler ve Patanili öğrencilerin Türkiye'deki İHL'leri eğitim almak için seçmelerindeki neden, kendi ülkelerindeki medreselerde pozitif bilimlerin eksik olması ve İmam Hatipleri medreselerin devamı olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır:

Ben Pakistan'da okuyordum. Bizde iyi bir din âlimi olmak için yalnızca medrese okursun. Medrese de Kuran, Hadis, başka ders yok. Diğer dersler başka okulda okunur. Medrese okumak istiyorum ama İlahiyatçı olmak istemiyorum. Lisede de ortaokuldaki gibi medrese okuyorum ama istediğim bölüme gidebilirim. Pakistan'da olsam gidemezdim.

Türkiye dışındaki okullar (medreseler) sadece dinî bilimler üzerine kurulmuş durumda olduğu için öğrenciler pozitif bilimleri alternatif kurumlardan öğrenmek zorunda kalmışlardır. Her iki eğitim kurumuna aynı anda ve aynı zamanda yetişmek zor olduğu için bir alan eksik kalmaktadır. Bu eksikliği kapatmak için öğrenciler bilinçli olarak İHL'yi tercih etmektedir. Okuldaki öğrencilerin %42'sinin Afrika kıtasından, %30'unun Asya kıtasından, geri kalanının ise diğer kıtalardan geldikleri görülmektedir. Medrese eğitimi alamayan Orta Asyalı öğrenciler ve ülkelerindeki okullarının çoğu medrese geleneğinde olan Afrikalı öğrencilerin istatistik olarak oldukça fazla olması da bu yargıyı desteklemektedir.

Uluslararası İHL'nin tercihinde bu okulların pozitif ve dinî ilimleri bir arada vermesiyle öğrencilerin farklı mesleklere yönelmesinin önünün açılması ilk nedendir. Lakin ünlü bir mesleğe sahip olmak kadar iyi bir din adamı olmak içinde bu okullar ciddi eğitim kurumları olarak görülmektedir. Hem siyasetçi hem de din adamı olmak isteyen, İslami hareketleri ve hareketlerin liderlerini çok iyi bilen Kosovalı ve hafızlığa çalışan bir öğrencinin açıklamaları oldukça idealisttir:

Balkanların Aliya İzzetbegoviç'i olacağım. Aliya İzzetbegoviç çok okuyup yazmış. İHL eğitimi onun gibi olmamı sağlayacak her şeyi kapsıyor. Gerçek tarih, gerçek kültür, gerçek din, gerçek ibadet. Arapça öğrenmek için çok mücadele ediyorum. Çok okumak zorundayım. Bu yüzden İHL Müslümanlar için çok önemli. Miladi Müslümani Hareketi'ni tekrar dirilteceğim.

Özellikle Arap Baharı ile İslam bilim merkezlerinin yok olması sonucu, İHL'lerde öğretilen Arapça ile Türkiye yeni bir adres olarak gösterilmeye başlamıştır. Çok büyük bir iddia olmasına rağmen Uluslararası İHL'lerin bir İslam bilim merkezi olarak

tercih edilmeye başlandığı gerçektir. Örneğin Balkanlardan gelen ve ilahiyat okumak isteyen 18 yaşındaki hafız bir öğrencinin yorumu bu noktada dikkat çekicidir:

İslam ülkelerinde artık din eğitimi almak çok zor. Bize gidecek ülke kalmadı. Ama İHL’de de Arapça öğrenebiliyorum. Artık Türkiye de Arapçanın merkezi... Hatta İstanbul İHL Arapça münazara yarışmasında birinci oldu. Okulda da Arapça bilen Afrikalı ve Arap devletlerinden gelen arkadaşlarımla pratik yapıyorum.

Uluslararası İHL’nin tercih edilmesindeki en önemli ve son neden okulun “hafızlık imkânı” sunmasıdır. Örneğin 16 yaşında sonradan Hafız olan bir öğrenci, Lise eğitiminin yanı sıra hafızlık fırsatı da sunduğu için bu okulu tercih ettiğini vurgulamaktadır:

Türkiye’yi çok seviyorum. Açıkçası Kuran’ı ezberlemek diğer derslerden kolay geliyor. Daha öncede hafızlığa çalışıyordum, burası daha sistemli, üstelik okul 24 saat açık. Diğer derslerim çok iyi ama hafızlık kadar başarılı değil.

Türkiye ve Diğer Ülkelerdeki İslam Anlayışının Karşılaştırılması

Okuldaki öğrencilerin kırtan fazla ülkeden gelmesi sebebiyle İslam anlayışlarının çeşitli kategorilerden oluştuğu görülmektedir. Türkiye mezhep ya da cemaat çatışmalarının radikal olarak yaşanmadığı bir ülke olarak değerlendirilmektedir. Belli başlı İslami cemaatler arasındaki tartışmalara rağmen Kuran ve sünneti aynı bakış açısıyla yorumlamaktadır. Bu sebeple Türkiye’de dinî anlamda sert tartışmalarının yaşanmaması, öğrencilere göre Türkiye’yi diğer bölgelerden ayıran en büyük farklılıktır. Türkiye’de Radikal İslam’ı yaşatan bireyler ve cemaatlerin yanı sıra devlet adamları ve siyasi gruplarda bulunmamaktadır. Örneğin Afganistan’daki Taliban gibi aşırı gruplar ülkemizde yoktur:

Kadın için türban neyse erkek için de sakal odur Afganistan’da. ‘Bizim din doğru’ deyip baskı yapıyorlar. Türkiye’de sohbet yapılıyor, sohbe çağırılırsın, gitmiyorsun diye kimse kimseyi öldürmez. Bazı sol gruplar öldürüyorlar. Müslümanlar kimseyi iyi Müslüman olmadığı için öldürmez. Ben duymadım Türkiye’de.

Şiilik ve Sünnilik arası gerilimden daha çok Şiilerin davranışlarındaki sertlik öğrencilerin İslam’ı sorgulamalarına neden olmuştur. Ayrıca böyle bir gerilimin Türkiye’de olmamasını, öğrenciler kendi ülkelerine kıyasla ikinci büyük farklılık olarak söylemektedirler. Üstelik bu farklılık ortaktır. Bölgesel olarak ayrılmamaktadır. Otuzdan fazla ülkede bu sorun yaşanmaktadır. Öğrencilere göre Şii nüfusunun Türkiye’de fazla olmaması da çatışmaların olmaması açısından avantaj sağlamaktadır.

Hocam biz Tayland baskısı altındayız ama bizi asıl yok eden Şiiler. Malay ola Şiiler, onlar bizimle bir araya gelmiyor. Bizi gerçek Müslüman olarak görmüyorlar. O yüzden bir araya gelemiyoruz. Türkiye’de Şii ve Sünni diye bir ayırım yok.

Şii bir ülke olan İran'dan gelen ve aslında Sünni olan 17 yaşındaki öğrencinin yorumları Taylandlı öğrencilerin Şiiler hakkındaki yorumlarıyla benzetilmektedir:

Türkiye'de Sünniler Şiilere bir şey demiyor. Ali'yi de seviyor, Ebubekir'i de. Ama bizim orda pek Hz. Ömer filan sevilmez. İran'da Sünniler kâfir gibi görülmektedir. Mesela Türkiye'de Alevi Türküleri dinlemekten hoşlanan çok Sünni var. Alevilerin ibadet yerleri açmalarını destekliyorlar.

Türkiye'nin diğer İslam ülkelerinden bölgesel olarak farklılıklarına refah seviyesinin iyi olması, modern bir ülke olması, demokrasisi iyi olan bir ülke olması ekleyebiliriz. Afrika, Orta Asya ve Balkan ülkelerinin öğrencileri Türkiye'nin refah seviyesinin kendi ülkelerinden daha iyi olduğunu söylemektedirler. Müslüman nüfusu fazla olan ülkelerden gelen Afrikalı öğrenciler kendi ülkelerinde İslami yaşamın Türkiye'den daha yüksek seviyede olduğunu vurgulamaktadır:

Türkiye'de kadınlar açık. Kapalı kadınlarda açık... Bizim kadınlar daha kapalı giyiniyor. Camilerde yaşlılar daha çok gidiyor. Sadece Cuma namazı saatinde gençler var. Türkiye'de İslam dinini pek yaşayan yok. Bizde bayramlar daha coşkulu kutlanır.

Afrikalı öğrencilere göre kadınların giyim kuşamları İslam'ın emrettiği giyim şekline uygun değildir. Kadınlar İslam inancının gerektirdiği gibi giyinmemektedir. Aynı eleştiriyi Pakistan ve Afganistan'dan da gelmektedir.

Bizde Müslümanlar sizden farklıdır. Sizde kızlar ve erkekler filan bizden daha özgür. Bizde kızlar sigara içmez öyle. Ama Türkiye'de karışmıyorlar. Türkiye'de Müslümanlar batılı gibi yaşıyor. Batı dizilerinden hiçbir farkı yok dizilerinin...

Bölgesel farklılıklar da en çok dikkat çeken ve tepki gösterilen yorumlardan bir tanesi başörtü yasağına gelmektedir. Başörtü sorunu birçok alanda Türkiye'de çözüme kavuşmasına rağmen öğrenciler hâlâ bu kavrama karşı bazı kesimlerce önyargının devam ettiğinin farkındadırlar. Öğrenciler kendi ülkelerinde böyle bir sorun olmadığını da dile getirmektedirler:

Çok saçma değil mi Müslüman nasıl olurda başörtüyü yasaklar? Bunun Atatürk'le ve laikle ya da modernleşme ile ne alakası var? Herkes başörtüsünün serbest bırakılmasını destekliyor ama hâlâ soru çıkaran insanlar var. Başörtülü ve başörtüsüz kızlar çok iyi arkadaşlık ediyorlar, dışarıda bu konuda hiç bir sorun yok!

Türkiye'deki İslam anlayışının diğer bölgelerden farklılığına dair genel ortak tespitlerden bir diğeri ise Türkiye'nin batı ile ilişkileri iyi ve AB'ye girme sürecinde bir ülke konumunda olmasıdır. Türkiye'nin batıya yakınlığı ona Avrupalı bir ülke kimliği kazandırmaktadır. Ayrıca Müslüman bir devletin Hıristiyan topluluklar içindeki duruşu da öğrenciler tarafından merak edilmektedir:

Türkiye AB üyeliğine gireceği için bazı yasaları uygulayamıyor. Aslında Müslüman bir ülkenin böyle birliğe ihtiyacı yok. AB’nin yasaları kendi kültürlerine, kendi dinlerine göre. Batı Müslümanları istemiyor. Türkiye zaten lider bir ülke, girmesin AB’ye. Bizim ülkemizin AB’ye girme ihtimali olmadığı için biz batılı ülke değiliz. Türkiye’nin modernleşmesinin bu birliğe girme çalışmalarından dolayı olduğunu düşünüyorum.

Balkanlar ve Avrupa’dan gelen öğrenciler, nüfusunun çoğunun Müslümanlardan oluşan ülkelere gelen öğrencilere göre Türkiye’nin ABD ve AB ile ilişkilerinden daha çok rahatsızlık duyduğu görülmektedir. Örneğin Balkanlardan gelen öğrencilerle birlikte yapılan odak grup görüşmelerindeki eleştiriler aşağıdaki yorumda toplanmaktadır:

İsrail gibi bir devletle bu kadar iyi ilişkiler kurması Türkiye için iyi bir durum değil. ABD Müslümanlara çok eziyet etti. Filistin, Irak, Afganistan... ABD gittiği her yeri yok etti, yıktı. Barış götüreceği her yere zulüm götürdü. Türkiye de ABD ile ortaklık yapıyor.

Türklerin batıyla olan ilişkilerini Müslümanca bir hareket olarak değerlendirmeyen öğrenciler Türkiye ABD ilişkilerine, Türkiye’nin AB ile olan ilişkilerine göre daha olumsuz bakmaktadırlar. Filistin ve diğer İslam ülkeleri konularında ABD’nin İsrail’le işbirliği ve Irak başta olmak üzere diğer Müslüman ülkeleri işgal etmesi öğrencilerde rahatsızlık yaratmaktadır:

Erdoğan “One minute!” diyor. Neredeyse yeni bir direniş başlatıyor. Sonra Netanyahu ile Başbakan Davutoğlu yan yana yürüyor. İsrail’le ilişkiler devam ediyor. Batının programlarına katılıyor. Türkiye Müslüman bir devlet ama bizlerden farklı politikaları var. Ne doğudan vazgeçiyor ne batıdan.

Görüldüğü gibi Türkiye, öğrencilerin algılarında Cumhuriyet’in kuruluşundan bu yana laik anayasaya sahip bir devlet olmasına rağmen son yıllardaki dış politikasına uygun olarak İslam devletleri ile ilişkilerine ve iş birliğine önem veren batılı bir ülke konumundadır. Diğer Müslüman ülkelerindeki en büyük farklılık bu alanda başlamaktadır:

Türkiye’nin Mısır’la olan ilişkisini asla unutmuyacağım. Tayyip Erdoğan’ın Mursi’ye “kardeşim” demesini de unutmuyacağım. Türkiye eminim İslam birliğini kuracak ve ümmet olmamız çok yakında sağlanacak. Ama tüm bunları AB’ye girmeden yapmalı. Çünkü biz AB’de kayboluruz. O Hıristiyan birliği. Türkiye orda olmamalı. Olacaksa da Müslümanların temsilcisi gibi olmalı.

İslami İnançın En Önemli Özelliği

“İslam nasıl bir dindir? Sizce İslami inancın en önemli özelliği nedir?” sorusunun cevaplarının Hucurât suresi 10. ayetinde geçen ” Müminler ancak kardeşler” sözü etrafında toplandığı görülmektedir. 17 yaşındaki Ganalı öğrencinin İslam’da kardeşlik kavramına yaklaşımı da oldukça etkileyicidir:

“Müslümanlar kardeşdir.” ayeti İslam dininin özetidir. Hocam bizim Gana’da Filistin için, Irak’ı kurtarmak ve onlara yardım etmek için hiçbir siyasi ya da ekonomik gücümüz yok. Ama bu gücümüz yok diye sessizce bekleyemeyiz. Biz camilerde toplanıp, özellikle onlar için dua ediyoruz.

Kardeşlik ve dua konusunda 17 yaşındaki hafız olan Senegalli öğrencinin yorumu da bu söylem üzerinedir:

Peygamber “Kişi kendisi için istemediğini Müslüman kardeşi için istemediği sürece Müslüman olamaz diyor.” Hatta duanın kabul edilme şartlarından birisi de kardeşlik. Bu yüzden Müslümanların başında hep belalar var. Müslümanlar eğer bir araya gelirse bu sorun çözülecek.

Müslümanların kardeş olarak nasıl yaşayacağını kendi hayatından anlatan Endonezyalı bir öğrenci şu şekilde açıklama yapmaktadır:

Ben bir önce sene hiç düşünmezdim, arkamda Afrikalı bir öğrenci ile aynı sofrada ekmek yiyeyim. Kavga yok, ülke düşmanlığı yok. Uluslararası İHL sayesinde ben de kardeşlik duygumu geliştirdim. Benim ülkemde kavga var. Ama ben burada kavga etmiyorum. Tabi kavga yasak olduğu için etmiyorum ama kardeşler kavga etmez. Müdür bey ‘İnananlar kardeşdir’ yazısını astırdı duvara. Kavga edenleri getirip buraya, bu ayeti okutuyor.

İslam dininde inananların kardeş olması, Müslümanlar için olumlu bir özelliktir. Ama İslam Müslüman olamayan insanlar için de bazı güzel avantajlar sağlanmıştır. Öğrencilere göre bu kavram “hoşgördür”. Hoşgörü de İslami inancın en önemli özelliklerindedir. Hoşgörü, aynı zamanda kardeşlik içinde gereken bir davranış modelidir:

İslam çok adaletli bir dindir. Mesela kadınları adaletle korur. İslam aynı zamanda eşitliktir. Mesela Müslümanlar arasında adalet varken Müslüman olamayanlar içinde hoşgörü vardır.

Hoşgörü ile birlikte “adalet” kavramı da karşımıza çıkan söylemlerden bir tanesidir:

Besmelede Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla derken, biliyor musunuz Rahman dünya üzerindeki herkesi koruyup kollayacağına Allah’ın söz vermesidir. Yani İsrail çok çalışıyor ve Allah karşılığını veriyor. Çünkü Allah adaletlidir. Müslümanlarda adaletli olmalıdır.

Adalet, hoşgörü, kardeşlik gibi kavramlarının yanında İslam inancının önemli özelliklerine dair farklı yorumlar da gelmiştir. İslam dininin en önemli özelliği olarak gösterilen kardeşlik söylemi ile paralel giden başka kavramlar da vardır. Öğrencilere göre bu kavramlar günümüzde Müslümanların bir türlü sağlayamadığı sevgi ve barış içinde olma durumudur. Müslümanların barış ve sevgi içinde olmamasını öğrenciler İslamofobyanın hızla artmasının sebebi olarak aktarmaktadırlar:

İŞİD bize çok zarar verdi. Yoldaki taşı Müslümanın ayağına zarar vermesin diye kaldıran bir peygamberin kafa kesen ümmeti mi olacak? İslam dinî sevgi dinidir. Barış dinidir. İslam da uzun süreli küs kalınmaz. Yasaktır. Haramdır. Şimdi bu peygamberin dini oluyorsa, Müslüman nasıl kafa keser? Öldürmenin bile yöntemleri var.

İslam, öğrencilere göre barış dinidir. Bugün radikal ve aşırı gruplar İslam’ın bu önemli özelliğini kirleterek İslam’ı dünyaya kötü tanıtmaktadır. Bu radikal gruplar İslam dünyası üzerinde kötü algılar oluşturmaktadır. İslam inancında bireylerin birbirini sevmesi tavsiye edilirken Müslümanlar her geçen gün daha fazla kanlı eylemlerde bulunmaktadır. İslami inancın akla önem veren bir özellikte olması onun evrensel olmasını da sağlamaktadır. Aklın ışığındaki bu evrensel ilkeler İslam’ı eksiksiz kılmaktadır:

İslam hiçbir şeyi eksiksiz bırakmaz. Bir çorabı nasıl giyeceğimizi de, suyu nasıl içeceğimizi de nasıl Müslümanca yaşayacağımızı da bize söyler. İslam evrensel bir dindir. Mesela Pakistan’da başka Türkiye’de başka Amerika’da başka değildir. Hiç kimse üstün ya da aşağıda değildir. Peygamber de insandır.

İslami Yaşantının Sosyal Hayata Etkileri

İslami yaşantının (zekât, namaz, oruç, hac, sadaka vs.) sosyal hayata etkileri incelendiğinde öğrenciler ibadetlerin hayatlarında dönüştürdüğü değişimlere yönelik olumlu açıklamalarda bulunmuşlardır. Özellikle İslam’ın temel düsturlarını dahi bilmeyen öğrenciler, ibadet konusunda çok büyük değişimler yaşamışlardır:

İlk defa Türkiye’de oruç tutmaya başladım. Bizim tarafta kimse oruç tutmaz. Köyde filan tutan olur da bizde olmaz. Yaşlılar tutar. İnsan oruç tutunca hiçbir şey yapmaya hâli kalmıyor. Dedikodu yapmıyorsun. Sabrı öğreniyorsun.

Orucun tüm dinlerde olması, bireyin sosyal hayatı için çok önemli bir ibadet olduğunu göstermektedir. Orucun sosyal hayata dair en büyük yansıması bireyin bir mücadeleyle zorlanmasıdır. Öğrenciler için oruç sağlık ve sosyal yaşam açısından iyi bir ibadet olmasına rağmen bugün bu özelliklerin dışına çıkmıştır. Oruç tutmaktaki asıl kasıt, fakirlere yardım edip onların yerine kendini koymaktır:

Her yıl Türkiye ramazan ayında zekâtlarının çoğunu Afrika’ya yollamaktadır. Somali’ye su yollamaktadır. Çünkü oruç tuttuğu için fakir insanların yaşadığı zorlukları anlıyorsunuz. Türkiye çok değerli bir ülke... Tüm Müslümanlara yardım ediyor.

Oruç kadar değerli olan zekât da kardeşlik ve Müslümanlar arasında dayanışmanın sağlanması adına oldukça önemli bir olgudur. Öğrenciler, Türkiye’de bazı ailelerden kendilerine zekât geldiğini ve İslam’ın öğrencileri koruduğunu ve böylece sosyal hayatlarını daha kolay yaşayabildiklerini söylemektedirler:

Eğer zekâtlar olmasa dünya üzerinde birçok Müslüman fakir kalır. Tabi önceliğiniz var, yakın akraba gibi. Herkes yakınındaki yoksula zekât verirse dünya da aç kalmaz.

Öğrencilerin Uluslararası İHL ‘de okumaya başladıktan sonraki değişimlerin çoğu “namaz” konusu üzerinedir. Öğrenciler buraya gelmeden önce, namaz ibadetini düzenli uygulama alışkanlıkları yoktur. Öğrenciler okula geldikten sonra düzenli namaz kılmaya başlamışlardır. Rusya’dan gelen 17 yaşındaki bir öğrencinin yorumu şu şekildedir:

Genelde bayram ve cuma namazlarına Camiye gidiyorduk. Ama hep okulda oluyoruz o yüzden namaz kılmak zor oluyordu ve bizde bu düzene alışmadık. Ailemde namaz kılan yok. Ama şimdi ben söyleyince kılıyorlar. Çünkü bizde namaz kılmayı pek bilmiyorlar. Kimse öğretmiyor. Şimdi ben İmam oluyorum evde.

Namaz konusunda başta Orta Asya olmak üzere birçok ülkenin öğrencisi eksik bilgilere sahiptir. Hatta çoğu öğrenci okula gelmeden önce nasıl namaz kılınacağını dahi bilmemektedir. Öğrenciler namaz kılmayı kendileri için düzenli hâle getirdikten sonra çevrelerini namaza davet etmeye başlamışlardır. Çünkü namaz öğrencilere göre en önemli ibadetlerden bir tanesidir. Öğrencilere göre namaz kılan kimse hem Kuran okumuş, hem de Allah’ı tespih ve dua ile anmış olur:

Namaz sürekli olduğu için ve sürekli de ibadet etmek zorunda olduğumuzu gösterir. Sürekli Allah’la olmak, Kuran okumak, Allah’ı hatırlamak demektir. Dua etmek de namazdan sonra olur, tespih ve zikirde namazdan sonra olur. Rasullullah dünyadan ayrıldığında, son nefesinde iken bize namazı önermiştir.

Namaz birçok ibadeti içinde barındırması açısından çok önemli olmasının yanında dinin de direğidir. Diğer ibadetlerinde temeli oluşturan namaz, öğrenciler için aynı zamanda bir cihad türüdür. Kelime-i Şahadet sayesinde insan imanını tazeleyerek sürekli Allah’ı anmış olur, her an Allah’ı anan Müslüman da iyi bir mümin olarak kendi cihadını gerçekleştirir:

İnsan namaz kılınca nefsi ile mücadele eder ve kendi cihadını gerçekleştirir. Bu cihad kanlı değildir. Silah yok ve şiddet yoktur. İnsan namaz kılınca imanını tazeler. Her tahiyat duası okuduğunda şahadet getirerek, İslam’ın ilk şartı sağlanmış olur ve her an Allah’ı ve Muhammed’i anarız, onlara şahadet getiririz.”

Günümüzde İslam Birliği

Sosyolojik şartlar dikkate alındığında günümüzde bir İslam Birliği’nin kurulması mümkün gözükmemektedir. Öğrencilere göre İslam dünyasının bugün parçalanıp dağılmasında sömürünün önemli bir etkisi vardır. Ama sömürü düzeninin Müslümanlar üzerinde başarılı olmasındaki en büyük neden ise Müslümanların sömürülmeye müsait olmasıdır. Radikal milliyetçilik, kavimcilik, mezhepçilik, diktatör liderler, dış

güçler, modern hayatla gelen menfaat gibi nedenler sömürü düzeninin Müslümanlar üzerinde kalıcı olmasını sağlamıştır:

İslam dünyasının bir değil, birden çok lidere ihtiyacı var. Ortadoğu’da lider bir ülke yok. Türkiye o lider ülke olmalı. Ama Suudi Arabistan’ın, İran’ın önemli liderlere ihtiyacı var. İstenmeyen liderler görevi bırakıp, demokrasi ile seçimlere izin vermeleri gerekmektedir.

Diktatör yöneticileri sıkı bir Müslüman birliğin kurulmasını engelleyen en önemli neden olarak değerlendirilen öğrenciler, İslam dinini daha iyi anlamak ve yaşamak için kurulan STK’ların da zamanla amacından çıktığını, tıpkı mezheplerde olduğu gibi kavga ve savaşlarla Müslüman Birliği’nin kurulmasını engellediğini söylemektedirler:

Pakistan bir cemaatler ülkesi. Her cemaat ötekenden nefret ediyor. Şiiilerin verdiği zarara gelince, ben artık İsrail’in savaşının bir din savaşı olduğunu düşünmüyorum. Ama İran’ın savaşının din savaşı olduğunu düşünmüyorum. O kendi ırkını ve mezhebini tüm diğer Müslümanlardan üstün görüyor. Şii olmayan herkes kötüdür. Ama Şii olmayan Müslüman daha kötüdür.

Öğrencilere göre Müslümanların birlik olamamaları büyük sorun ama Müslümanların artık bilimle, sanatla, edebiyatla ilgilenmemeleri çok daha büyük sorundur. Tüm bu ilerlemeler İslam medeniyetinin oluşması ve bu medeniyetin sürekli hâle gelmesi açısından önemlidir. Yani sadece siyasi alanda mücadeleye yönelerek İslamcı grupların tüm çalışmalarını siyasi alanda gerçekleştirip, sanat, edebiyat, ekonomi, kültür, iletişim, eğitim ve tebliğ gibi diğer alanları ihmal etmeleri kalıcı bir birliğin sağlanmasını engellemektedir:

Tüm Müslümanlar demokrasi arayışı için sokaklarda. Sürekli lider sorunu, ülke sorunu, yönetim sorunu... Biz kendimizi geliştiremiyoruz. Sami Yusuf’tan başka müzikçi tanımıyorum. Dünya ödülllerinden çoğunda biz yokuz. Belki de Müslüman olduğumuz için alamayacağız ödülleri. Ama dünyanın bu alanda tanıyacağı liderler olmalıdır.

Sonuç

Genel anlamda Uluslararası İmam Hatip Liseleri, Türkiye ile Müslüman ülkeler arasında sağlam, kalıcı bir diyalog ve dostluk köprüsü oluşturması beklenen proje olsa da özel anlamda farklı vizyon ve misyonlara sahiptir. Bu vizyon ve misyon İslamofobyayla mücadele etmek, İslam ve zayıflığı birleştiren itibarsızlaşma hareketine bir panzehir sunmak, dinî bilgileri de öğrenen ama hem modern hem dünyaya açık İslam okulları olduğu mesajını vermek, Arapça için yeni bir adres oluşturmak, yurt dışındaki Türk okullarına alternatif oluşturmak ve bu okulların eksikliğini tamamlamak, farklı dil, kültür ve renklerden oluşan gönül coğrafyalarında ortak ruhi şekillendirme ile aynı duyguları paylaşan nesiller yetiştirmek, entelektüel

birikimi olan güçlü, seçkin bir insan bir insan profili sunmak, öğrencilerin tarih algılarını değiştirmek şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

İslamofobyaya dalgasına karşı Müslüman devletlerin ortak bir tavır ile hareket etmesi ve birçok neden için atılacak en önemli politikalardan biri Uluslararası İmam Hatiplerin başka ülkelere taşınmasıdır. İfadelerde görüldüğü üzere öğrencilerin İmam Hatip okullarını tercih etmelerinde; (i) okulların Türkiye’de olması, (ii) hem pozitif hem de dinî bilimleri bir arada harmanlayıp vermesi, (iii) öğrencilerin sahip olmak istediği tebliğci duruşun yanı sıra hafızlık imkânı sağlaması gibi nedenler sayılabilir. Ayrıca; hafız öğrencilerin farklı mesleklere yönelmek istemeleri de dikkat çekicidir.

Uluslararası İHL gençlerinin ibadetlerini tam anlamıyla uygulamaya başlamalarıyla ailelerine örnek teşkil etmeleri hatta onları yönlendirmeleri Uluslararası İHL’nin vizyon ve misyonunun amacına ulaştığını gösterir. Aileden başlayan tebliğ hareketi zamanla çevreye yayılacaktır. Bu durumun gerçekleşmesinde ibadetlerin düzenli olarak yapılması temel etkindir.

Öğrencilere göre İslam ümmetinin birleşmesinde artık “İslam” tek başına yeterli değildir. IŞİD başta olmak üzere Hizbullah, Taliban gibi radikal gruplar yüzünden İslam diğer insanlar tarafından yanlış anlaşılmaktadır. Öğrenciler bu yanlış algılar sebebiyle İslam’ın mesajlarını tebliğ etmede zorluk yaşadıklarını söylemektedirler. Müslümanlarla ilgili bu sorunlar, ancak İslam birliğinin önündeki engellerin kaldırılmasıyla son bulur.

Son olarak bazı ülkelerin öğrencileri tarafından, Türkiye’nin İslam dünyası içindeki önemine bakınca, Türkiye’nin modern ya da laik anayasaya sahip bir ülke olmasının Türkiye’nin İslam dünyasının lideri olmasını olumsuz etkilediği söylenmiş olmasına rağmen Türkiye genel anlamda İslam Dünyasının Lideri olarak görülmektedir. Bu yüzden Türkiye diğer İslam ülkeleri için birçok alan da ihtiyaç duyulan bir modeldir. Avrupa Birliği ülkelerinin diğer İslam ülkeleriyle olan ilişkilerinde aracı bir ülkesi olması açısından önemlidir. Ama Türkiye İslam Birliği’nin kurulmasında öncü rol oynayacak olan bir ülke olacaksa öğrencilere göre Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne girip girmemesi konusunda tekrar düşünülmelidir ki AB’ye girmiş bir Türkiye ilerde kurulacak olan İslam Birliği için engel teşkil etmemelidir.

Extended Abstract

The Perception of Islam in International Imam Hatip High School Students Studying in Turkey*

Mine Korkut

Abstract

This study has been conducted under the scope of a case study, a qualitative research method. It aims to examine the place and importance of the perception of Islam in why and how foreign exchange students chose to come and study in the International Imam Hatip High Schools, which have emerged as a new center of attention in high school education. In addition to these students not having any clear positive or negative judgments about Turkey because they've come here at a very young age, that all the students in the school are Muslim facilitates the research. The students themselves and nearly all their family are members of the Islamic religion. While most of the students were born into the religion of Islam, students are also found who later accepted Islam in school. A small number of the students were very well informed about Islam before they had come. Students especially prefer the International Imam Hatip High Schools for closing the gap in this area. The research was carried out in the 2016 spring semester at the Konya Mevlana International Imam Hatip High School in Anatolia. The school has 286 students. Sixty-five students from 50 countries participated in the research. Maximum variation sampling has been used by choosing group members from the students in the 9th, 10th, and 11th grades, whose average age is 17, in a way that would include at least one representative from the 50 countries found at the school. Interviews were held with 25 students in the study, and focus-group interviews were held with the other students. The students in the study are male. A semi-structured interview form consisting of seven questions has been used in the interviews. Every question cuts across a theme. Subject headings have been chosen according to these themes.

Keywords

Imam Hatip • Perception of Islam • Islam • Imam Hatip High Schools Model • Foreign exchange students

* This is an extended abstract of the paper entitled "Türkiye'de öğrenim gören uluslararası İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde İslam algısı" published in *Talim: Journal of Education in Muslim Societies and Communities*.

Manuscript Received: April 29, 2017 / Revised: May 13, 2017 / Accepted: May 22, 2017 / OnlineFirst: July 25, 2017.

Correspondence to: PhD Candidate, Department of Sociology, Selçuk University, Konya Turkey. Email: mine_korkut@outlook.com

To cite this article: Korkut, M. (2017). The perception of Islam in international Imam Hatip High School Students studying in Turkey. *Talim: Journal of Education in Muslim Societies and Communities*, 1, 119–142. <http://dx.doi.org/10.12738/talim.2017.1.0004>

The implementation of Imam Hatip High Schools (İmam Hatip Liseleri [IHL]) in Turkey, which gather modern science and religious education under the same roof, is a good reference for countries that are searching for a model in the Islamic world. Turkey in recent years has carried the power and reputation gained in recent years over to education by helping Islamic countries that it defines as the “heartland.”

The International Imam Hatip project, which was initiated in Turkey in Kayseri in 2006 and which has spread quickly in many countries of principally Islamic geographies, will play a role as an important institution in providing the consciousness of the Islamic community and in nurturing the formation of religious and cultural ties with students alongside the outward-oriented modern human.

Some problems exist on the topic of implementing the International IHL in other countries because it has emerged from Turkey’s own experiences with its tradition dating back a millennium. The problems encountered in this area include sectarian differences about perceptions of Islam from the students who come from different cultures. Therefore, the need exists to also assess students’ perception of Islam in order to prepare the model in a way that will address the students coming from different cultures and to provide support to its implementation in Turkey.

Students come to the International IHL as modern intellectual individuals who know their religion well, are strong in many areas, and well-trained for the world and the hereafter because they think they can gain the competence for the position of engaging in the presentation of Islam, seen as the task of the messenger, alongside being educated. The families of students who study at the International IHLs are seen to want their children to study at these schools in particular. Additionally, as a consequence of countries with Arabic language training centers through the Arab Spring having had many problems especially over security, through the Arabic taught in IHLs and Turkey’s appearance as a new destination, students prefer these schools for training. In addition to the schools being in Turkey, reasons are found alongside students’ learning the stance of presenting Islam in their preferences for the Imam Hatip models, such as how the schools provide a blend of both the positive and religious sciences, as well as the opportunity to memorize the Qur’an. While a section of students aim to continue on to theology training and higher education in Turkey after finishing high school, others want to return to their countries and serve in the field of religion. Also, students who want to receive training in fields apart from theology are seen to continue their connections directly or indirectly with religious education by getting their masters in theology.

The students’ perceptions of Islam necessitate an evaluation of their life perceptions related to Turkey. On this point, Turkey is categorized as a modern country with a high-quality standard of living and a good democracy. Turkey also appears to be quite

effective in other regions in terms of power. Students' thoughts before coming to Turkey have changed after arriving. These changes are mostly in a positive direction. No definite answer is given regarding whether Turkey represents an eastern or western culture regionally. Generally the answers indicate that it serves as a bridge between east and west.

According to the students of some countries, whether Turkey is defined as modern or as having a secular constitution, what comes to the fore is Turkey being the leader of the Islamic world. Although not in a full-fledged position of leadership, Turkey is a model possessing qualities in many areas that are felt necessary for other Islamic countries. According to the students, Turkey's religious education, IHLs, management style, and understanding of Islam are other factors that define this model. Students describe these qualities as the antidote to radical Islam. The lack of sectarian conflicts in Turkey is an advantageous situation for the country according to students. The biggest difference between other countries and Turkey is that it hasn't regressed to conflict between sects and religious groups, and it has the formation of a culture of respect. In a regional sense, the most important of the common public findings on the perception of Islam in Turkey is that Turkey leans towards being a European country because of its closeness with the West. A Muslim country's participation in the EU is also the most important difference. The students also wonder about the position of a Muslim state within Christian communities.

The students have begun fulfilling their religious practices on a regular basis since coming to Turkey. Most of the students' changes after beginning their studies in the IHL are on the topic of the five daily prayers. According to the students, alongside these prayers being a very important form of worship in terms of the many religious services nestled within them, they are the pillar of the religion. Other forms of worship and Islam's obligations are important in terms of creating a healthy society and establishing order. Together with the many forms of worship, Islam has already established this order through its many attributes. Of them, the most important is that believers are brothers and sisters according to Islam; this is a positive feature for Muslims. At the same time, Islam also provides some beautiful advantages for non-Muslims, such as brotherhood/sisterhood. This concept is "tolerance" according to the students. Tolerance is the most important characteristic of Islamic belief.

According to the students, "Islam" alone is no longer enough to unify the Islamic community. The students tell of experiencing difficulties when communicating the messages of Islam. Non-Muslims misunderstand Islam because of radical groups like Hezbollah, the Taliban, and especially ISIS, and because of the mistakes of Muslims. In order to both prevent Islam from being misunderstood and to provide Islamic unity, many more studies need to be done on the topic of worship that is reduced

to formalism through a sense of piety fundamentally as worship, and the unifying elements of Muslims need to be emphasized because according to the students, Islamic Unity is the first stage of being the Islamic community. These days it is impossible to discuss the concept of one Islamic community in terms of qualities. For this reason, the obstacles in front of Islamic unity must be removed.

Among the most important reasons in the splintering of the Muslim world are sectarian bigotry and racism, along with racism, nationalism, individualism, colonialism, incompetent statesmen, dictators, and external focuses. The most pressing issues that need to be solved are the removal of unqualified statesmen from their duties and the departure of Muslim countries from sect-based state administrations. The students have heard of no international organization or non-governmental organization implementing the unity of Muslims. In their eyes, the Organisation of Islamic Cooperation in particular, which was established in order for Muslims to be unified, and many communities, foundations, associations, organizations, and media institutions have left their purpose and stopped possessing the most important feature of Islamic belief: siblinghood. Moreover, most of these organizations are quite far from being a union based on the Qur'an and Sunnah. Neither the European Union nor Arab Union represents Muslims. Studies on the new union that will encapsulate Muslim countries need to be started.

الملخص الموسع

تصور الإسلام لدى طلبة ثانويات الأئمة والخطباء الدولية في تركيا

Mine Korkut

الملخص

يتم إجراء هذا البحث وفق أسلوب «علم الظواهر» أحد طرائق الأبحاث النوعية وهو يهدف إلى التحري عن أسباب اختيار الطلبة الأجانب لمدارس الأئمة والخطباء الدولية التي باتت تفرض نفسها كمراكز جذب جديدة في مجال التعليم المتوسط، وأيضاً مكان وأهمية تصورهم عن الإسلام في اختيارهم هذا. إن كون هؤلاء الطلبة لا يحملون أحكاماً قطعية سلبية كانت أو إيجابية حول تركيا بسبب قدومهم إليها لمتابعة دراستهم في مدارس الأئمة والخطباء الدولية في عمر مبكر جداً وكون جميعهم مسلمون قد سهلاً إجراء هذا البحث. جميع الطلبة وأسره تم تقريباً ينتمون إلى الإسلام، ورغم أن الغالبية العظمى منهم مسلمون منذ ولادتهم إلا أنهم يوجد بينهم من اعتنق الإسلام لاحقاً. عدد الطلبة الذين يتمتعون بمعلومات وافية عن الإسلام قبل مجيئهم إلى تركيا قليل جداً ولعل أحد أهم أسباب اختيارهم لثانويات الأئمة والخطباء الدولية هو رغبتهم في سد هذه الثغرة. شمل البحث فترة الربيع للعام الدراسي ٥١٠٢-٦١٠٢ وقد أجري في ثانوية الأناضول – مولانا الدولية للأئمة والخطباء في قونية والتي يدرس فيها ٦٨٢ طالباً. وشارك في البحث ٥٦ طالباً يمثلون ٥٥ دولة تم اختيارهم من طلبة الصفوف التاسع والعاشر والحادي عشر ممن يبلغ متوسط أعمارهم ٧١ عاماً على أن يكون أحدهم على الأقل من مواطني الدول الخمسين لضمان أكبر قدر من التعددية. وقد أجريت مقابلات مع ٥٢ طالباً أما باقي الطلبة فأجريت معهم لقاءات على شكل مناقشات جماعية مركزة. الطلبة كانوا من الذكور وقدمت إليهم خلال المقابلة استمارات مقابلة حرة تضمنت ٧ أسئلة كل سؤال منها تناول موضوعاً منفصلاً وقد اختير لكل موضوع عنوان.

الكلمات المفتاحية

الأئمة • الخطباء • تصور الإسلام • الإسلام • النموذج • الطلبة • الأجانب

ثانويات الأئمة والخطباء في تركيا والتي تجمع التعليم العلمي الحديث والتعليم الديني تحت سقف واحد تشكل مرجعية جيدة للدول التي تبحث عن نموذج من هذا القبيل في العالم الإسلامي. وتركيا التي اكتسبت قوة وشهرة في السنوات الأخيرة على الصعيدين السياسي والاقتصادي قد مدت يد العون للدول الإسلامية التي ترى فيها « جغرافيا القلب » وقد امتد هذا العون ليشمل مجال التعليم أيضا .

مشروع « الأئمة والخطباء الدولي » الذي انطلق من محافظة « قيصري » التركية عام ٢٠٠٢ وسرعان ما انتشر في العديد من الدول ولا سيما الإسلامية منها يؤسس روابط دينية وثقافية مع الطلبة كما يلعب بصفته المؤسساتية دورا هاما في تنشئتهم تنشئة منفتحة على العالم والإسهام في ترسيخ وعي الأمة .

نظرا إلى أن ثانويات الأئمة والخطباء الدولية هي مشروع انطلق من تجارب تركيا الخاصة بها وترجع جذوره التاريخية إلى ألف عام فقد واجه بعض المشاكل عند تطبيقه في دول أخرى. ومن هذه المشاكل الاختلافات في تصور الإسلام والفروقات المذهبية لدى الطلاب المنتمين إلى ثقافات مختلفة. لذا هناك حاجة إلى إعداد نموذج يخاطب أولئك الطلبة وإلى دراسة تصورهم عن الإسلام من أجل تعزيز نموذج المدارس المطبق في تركيا .

يلتحق الطلبة بثانويات الأئمة والخطباء الدولية لاعتقادهم بأنها تقوم بتنشئة أفراد ملمين بشؤون دينهم إلماما جيدا، عصريين، يتمتعون بالقوة في العديد من النواحي، مثقفين وحاصلين على تعليم جيد ينفعهم في دنياهم وآخرتهم، وكذلك لاعتقادهم بأنهم سيكتسبون القدرة على الدعوة التي كانت رسالة النبي صلى الله عليه وسلم. ونلاحظ أن عائلات طلبة ثانويات الأئمة والخطباء الدولية يرغبون في التحاق أبنائهم بهذه المدارس على الأخص. نظرا إلى المشاكل العديدة التي واجهتها الدول العربية بعد الربيع العربي والتي كانت مركزا لتعليم اللغة العربية وفي مقدمتها المشاكل الأمنية باتت تركيا وجهة جديدة للدراسة في مدارس الأئمة والخطباء التي تعلم اللغة العربية وبنات الطلبة يفضلون الانتساب إليها لمتابعة تحصيلهم العلمي. ترجع بعض أسباب اختيار الطلبة نموذج الأئمة والخطباء إلى تواجدها في تركيا وجمعها ما بين العلوم الوضعية والدينية وتقديمها إمكانية حفظ القرآن الكريم وتعليمها كيف على الداعية أن يكون. وفي حين يهدف بعض الطلبة إلى مواصلة تعليمهم الديني والعالي في تركيا بعد إتمامهم المرحلة الثانوية فإن البعض الآخر يفضل العودة إلى بلاده لحوض مجال الخدمة الدينية. كما أن الطلبة الراغبين في مواصلة تعليمهم في مجالات أخرى غير دينية بوسعهم إعداد الماجستير حول العلوم الدينية وبذلك مواصلة تعليمهم الديني بشكل مباشر أو غير مباشر.

إن تصور الطلبة عن الإسلام جعل من الضروري تقييم تصور الحياة في تركيا. في هذه النقطة تُصنف تركيا كدولة حديثة ترتفع فيها معايير الحياة وتمتد بقدر جيد من الديمقراطية ومن حيث قوتها تبدو تركيا فعالة جدا في المناطق الأخرى. وقد تغيرت آراء الطلبة حول تركيا قبل وبعد مجيئهم إليها وكانت هذه التغيرات إيجابية في معظمها. لا تُقدم إجابة قاطعة حول ما إذا كانت تركيا تمثل في المنطقة الثقافة الغربية أم الشرقية وتكون الإجابة في العموم بأنها تشكل جسرا يربط الشرق بالغرب.

يرى طلبة بعض الدول أن تعريف تركيا بأنها دولة حديثة أو كونها ذات دستور علماني يحول دون تزعمها للعالم الإسلامي. حتى وإن لم يتم الحديث عن موضع قيادي لتركيا بالمعنى الكامل فإنها تمثل نمودجا يتمتع بخصائص تحتاج إليها الدول الإسلامية الأخرى في كثير من المجالات. بحسب الطلبة فإن التعليم الديني في تركيا وثانويات الأئمة والخطباء وشكل الحكم في تركيا ومفهوم الإسلام فيها كل ذلك يشكل العناصر التي تُعرف هذا النمودج. ويُعرف الطلبة هذه الخصائص بأنها ترياق الإسلام المتطرف وهم يرون أن عدم وجود صراع مذهبي في تركيا هو ميزة تتمتع بها. إن الفرق الأكبر بين تركيا والدول الأخرى يكمن في أن النزاع بين المذاهب والجماعات المختلفة لم يتحول في تركيا إلى بؤرة توتر وبأنها تتمتع بثقافة التسامح. إن أهم الملاحظات العامة المشتركة على الصعيد الإقليمي حول تصور الإسلام في تركيا يتمثل في النظر إليها كدولة أوروبية بسبب قربها من الغرب كما أن انضمام دولة مسلمة إلى الاتحاد الأوروبي يشكل أحد أبرز هذه الفروق فوجود دولة مسلمة داخل كتكتل مسيحي أمر يثير فضول الطلبة.

بعد مجيئهم إلى تركيا بدأ الطلبة بتأدية فروضهم الدينية بشكل منتظم ومعظم التغيرات التي طرأت على الطلبة بعد التحاقهم بثانويات الأئمة والخطباء الدولية متعلقة بأدائهم للصلاة. ويرى الطلبة أن الصلاة عبادة تحمل أهمية قصوى كونها تشتمل على الكثير من العبادات فضلا عن كونها عماد الدين. فالعبادات والفروض الإسلامية مهمة لإنشاء نظام

وبناء مجتمع سليم. وإلى جانب العبادات فإن الإسلام يؤسس أصلا هذا النظام بما يتمتع به بالعديد من الخصائص ولعل من أبرزها أن الإسلام يرى في المؤمنين إخوة وهو ما يعتبر خاصية إيجابية بالنسبة إلى المسلمين. في ذات الوقت فإن الإسلام يضمن بعض الميزات الحسنة لغير المسلمين أيضا مثل الأخوة. ويرى الطلبة أن هذا المفهوم هو «التسامح» والذي يعد أحد أهم خصائص الإيمان في الإسلام.

يرى الطلبة أن «الإسلام» لم يعد كافيا لوحده لتوحيد الأمة الإسلامية وهم يتحدثون عن مواجهتهم مصاعب في تبليغ رسالات الإسلام. حيث إن الجماعات المتطرفة وفي مقدمتها داعش وحزب الله وطالبان والأخطاء التي يرتكبها المسلمون شكلت مفهوما خاطئا عن الإسلام لدى غير المسلمين. وللحيلولة دون الفهم الخاطئ للإسلام ولتحقيق الوحدة الإسلامية لا بد من العمل أكثر لتغيير المفهوم الذي يختزل التدين إلى مجرد أداء العبادات، والعبادات إلى مجرد الشكل وإبراز العناصر التي توحد المسلمين. لأنه وبحسب الطلبة فإن الوحدة الإسلامية هي الخطوة الأولى لسيرورة الأمة واليوم يستحيل الحديث عن مفهوم الأمة بالمعنى النوعي للكلمة لذا لا بد من إزالة العراقيل التي تقف أمام تحقيق الوحدة الإسلامية.

من أهم أسباب تشردم العالم الإسلامي التعصب الأعمى للمذهب والتعصب العرقي والقومي والفردية والاستعمار ووجود حكام مستبدين يفتخرون للكفاءة والقوى الخارجية. القضية الواجب حلها بالسرعة القصوى هي إقصاء الحكام الذين لا يتمتعون بالأهلية وتنحيتهم عن مناصبهم والابتعاد عن إدارة البلاد الإسلامية على أساس مذهبي. لم يسمع الطلبة بأي منظمة دولية أو منظمة مجتمع مدني تضمن الوحدة الإسلامية وبالنسبة إليهم فإن العديد من الجماعات والأوقاف والجمعيات والمنظمات والمؤسسات الإعلامية التي تأسست من أجل وحدة المسلمين وفي مقدمتها منظمة المؤتمر الإسلامي قد حادت عن هدفها ولم تدافع عن وعي الأخوة الذي يشكل أهم خاصية تميز الإيمان في الإسلام. ناهيك عن أن معظم هذه المؤسسات بعيد كل البعد عن مفهوم الوحدة المنصوص عليه في القرآن والسنة. إن الاتحاد الأوروبي أو الجامعة العربية لا يخلان المسلمين لذا يجب العمل على تأسيس اتحاد جديد يجمع ما بين الدول الإسلامية.

المراجع/Kaynakça/References

- Akam, S. (2010, 23 February). *A "model" Islamic education from Turkey?* Retrieved from <http://www.reuters.com/article/us-turkey-islam-education-idUSTRE61N00020100224>
- Aşlamacı, İ. (2014a). *Pakistan Medreselerine Bir Model Olarak İmam-Hatip Okulları*. İstanbul: Dem.
- Aşlamacı, İ. (2014b). Türkiye'nin İslam eğitim modeli: İmam-Hatip Okulları ve temel özellikleri. *Turkish Studies*, 9(5), 265–278.
- Çakır, R., Bozan, İ. & Talu, B. (2004). *İmam Hatip Liseleri: Efsaneler ve gerçekler*. İstanbul: TESEV.
- Göle, N. (2010). *Modern mahrem: Medeniyet ve örtünme*. İstanbul: Metis.
- Göver, İ. H. & Yavuzcu, H. (2015). Türkiye'nin ilk uluslararası ortaöğretim kurumu: Mustafa Germirli Anadolu İmam Hatip Lisesi. *Turkish Studies*, 10(14), 345–362. http://dx.doi.org/10.1007/978-3-540-74607-2_9.
- Göver, İ. H. (2013). *Kayseri'de öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin Kayseri, Türkiye ve İslam algısı* (Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Gülali, M. (2013). Din Eğitimi Genel Müdürü Prof. Dr. İrfan Aycan ile okulumuz ve Uluslararası İHL üzerine röportaj. *Yedirenk (Uluslararası Fatih Sultan Mehmet Anadolu İmam Hatip Lisesi Okul Dergisi)*, 2, 4–7.
- Koyuncu, A. & Birekul, M. (2014). Bir model arayışı olarak Uluslararası İmam Hatip Liseleri. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 10, 172–188.

- Kurt, H. (2010). Anadolu İmam Hatip Liselerinin tarihi gelişim süreci ve öğrencilerinin kelimelerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi: Bartın Anadolu İmam Hatip Lisesi Örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 24, 73–91.
- Sarı, H. (2015). Uluslararası ortaöğretim öğrencilerinin Türkiye'ye getiriliş süreci ve Türkiye'de karşılaşılan problemler. *Uluslararası Öğrenci Sempozyumları Bildiri Kitabı* içinde (s. 127–140). İstanbul: Harf Yayınları.
- Ünsal, A. G. & Ekin, S. (2012). Okulumuz ve özelliklerine dair. *Yedirenk (Uluslararası Fatih Sultan Mehmet Anadolu İmam Hatip Lisesi Okul Dergisi)*, 1, 20–22.